

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Numele proiectului: DreptCompAct - COMPetențe ACTuale pentru studenți la DREPT | Cod proiect: 312957

Programul Educație și Ocupare 2021-2027 | Cod apel: PEO/71/PEO_P7/OP4/ESO4.5/PEO_A49

SCHIMBĂRILE DEMOGRAFICE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA UNIUNII EUROPENE ȘI ROMÂNIEI

Partea II

I. Consecințe ale evoluției fenomenelor demografice

Implicații ale evoluției fenomenelor demografice

- Sporul natural – implicații în creșterea/descreșterea numerică a populației (alături de emigrație/imigrație)
- Scăderea natalității + creșterea speranței de viață = fenomenul de îmbătrânire a populației
- Evoluția numerică a populațiilor de-a lungul istoriei – concretizată în modelul “tranziției demografice”.

Teoria tranziției demografice:

- ☐ Inițial – concept privind dezechilibrul dintre populație și resurse
- ☐ Ilustrează evoluția populației, ținând cont de schimbările intervenite în evoluția fenomenelor de mortalitate și fertilitate.

Teorii despre tranziția demografică

- 1940 Frank Notenstein = **teoria “Tranziției demografice”** – “există o relație între modificările demografice și schimbările social economice”
- 1971 Rudolf Omran + specialiștii de sănătate publică + epidemiologi = teoria **“Tranziției epidemiologice”**

Paralel cu tranziția demografică apar modificări în starea de sănătate a populației, în raportul dintre diferitele boli cauzatoare de moarte, între evoluția epidemiologică și între factorii favorizanți economici și sociologici.

- Raportul dintre mortalitate și fertilitate influențează structura populației cu toate implicațiile ce decurg din această evoluție.

Fenomenul de Îmbătrânire demografică – concept și implicații pentru sănătatea publică

- scăderea populației active (Indice dependență)
- creșterea sarcinilor care îi revin - întreținerea unui număr mai mare de locuitori inactivi
- impact asupra sistemelor de Asigurări sociale de sănătate / de pensii (bazate pe principii de solidaritate și contributivitate)
- Impact asupra calității vieții vârstnicilor

Îmbătrânirea activă

= Procesul de optimizare a oportunităților pentru sănătate, a participării și securității în scopul de a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor ce înaintează în vârstă.

■ Conceptul de îmbătrânire activă are ca țintă:

- **menținerea autonomiei** și
- **menținerea independenței** persoanelor vârstnice.

Îmbătrânirea activă: pilonii cadrului politic

Acțiunile trebuie să fie multisectoriale

Acțiunile să urmeze cei trei piloni ai conceptului de îmbătrânire activă:

☐ **Participarea la viața socială**

☐ **Sănătatea:**

- Prevenirea și reducerea excesului de incapacitate, a bolilor cronice și a morții premature.
- Reducerea factorilor de risc asociați bolilor majore, creșterea factorilor de protecție a sănătății, pe tot parcursul vieții.

- Dezvoltarea continuă de servicii sociale și de sănătate accesibile, permissive, de înaltă calitate.
- Asigurarea educației și învățământului continuu pentru personalul implicat în îngrijirile sociale și de sănătate

☐ **Securitatea**

Politica din România

■ **Strategia națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice pentru perioada 2015 – 2020 – estimează că ponderea vârstnicilor va atinge 30% în 2060**

■ România consideră că principalele elemente ale conceptului de îmbătrânire activă sunt:

- 1) viață mai lungă și mai sănătoasă;
- 2) creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă la vârste mai înaintate;
- 3) creșterea participării sociale și politice a grupurilor de persoane vârstnice;
- 4) scăderea dependenței persoanelor vârstnice;
- 5) îmbunătățirea serviciilor de îngrijire de lungă durată.

II. Impactul schimbărilor demografice în Europa

Puterea demografiei

Demografia spune povestea vieții noastre: care ne este speranța de viață, câți copii avem în medie, unde și cum trăim. Schimbările demografice au un impact puternic asupra economiilor noastre, asupra sistemelor noastre de protecție socială și de sănătate, precum și asupra nevoilor în materie de locuințe și infrastructură în regiunile Europei. Toate acestea au implicații pentru bugetele și politicile naționale. UE integrează preocupările demografice în elaborarea politicilor europene relevante și a adoptat o serie de inițiative specifice la nivelul UE care sprijină statele membre în abordarea schimbărilor demografice.

23 aprilie 2024 – Comisia emite recomandări pentru o mai bună protecție a copiilor împotriva violenței

Un aspect important îl reprezintă momentul când Comisia a adoptat [Recomandarea privind dezvoltarea și consolidarea unor sisteme integrate de protecție a copilului, în interesul superior al copilului](#), ca angajament asumat în [Strategia UE privind drepturile copilului](#). UE se confruntă în continuare cu provocări semnificative în ceea ce privește protejarea copiilor împotriva violenței, inclusiv a hărțuirii și a violenței sexuale. Recomandarea va sprijini statele membre în consolidarea sistemelor naționale de protecție a copilului.

Tendențe demografice

Înțelegând cauzele și efectele tranzițiilor demografice pot fi gestionate mai bine consecințele acestora și să fie valorificate oportunitățile pe care le oferă, ceea ce ajută, în cele din urmă, să fie construită o Uniune prosperă pentru generațiile viitoare.

1. Mai multă muncă de acasă

În UE, ponderea angajaților care lucrează de acasă a crescut de la 1 din 7 persoane în 2019 la 1 din 5 în 2020. În 2021, aproximativ o persoană din patru lucra de acasă.

2. Rată mai scăzută a natalității

În 2020, numărul mediu de nașteri era de 1,5 pe femeie, cu mult sub valoarea de 2,1 necesară pentru menținerea unei populații stabile.

3. Populația în vârstă în creștere

Până în 2050, ponderea persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani va fi de aproximativ 30 %, comparativ cu aproximativ 20 % în prezent.

4. Gospodării mai mici

Numărul gospodăriilor a continuat să crească, în timp ce dimensiunea medie a gospodăriilor a continuat să scadă. Gospodăriile formate dintr-o singură persoană au crescut cel mai rapid, ajungând la peste 70 de milioane în 2021.

5. O durată de viață mai lungă

După o scădere înregistrată în timpul pandemiei de COVID-19, speranța de viață continuă să crească în mod treptat. În 2021, speranța de viață în UE a fost estimată la 82,8 ani pentru femei și 77,2 ani pentru bărbați.

6. Mai puțini europeni în lume

Ponderea populației Europei în lume este în scădere și va reprezenta aproximativ 4 % din populația lumii în 2070, comparativ cu 6 % în prezent.

Impactul schimbărilor demografice

Schimbările demografice din UE afectează :

piața muncii – întrucât populația în vârstă de muncă din Europa este în scădere, pentru a susține creșterea economică este necesar să fie aduse mai multe persoane pe piața forței de muncă și/sau să crească productivitatea prin progrese tehnologice și dezvoltarea competențelor

ocuparea forței de muncă – întrucât trăiesc mai mult și în condiții mai bune de sănătate, mulți cetățeni doresc să lucreze mai mult, dar nu neapărat să își păstreze același tip de loc de muncă

serviciile de îngrijire – ponderea tot mai mare a persoanelor în vârstă generează în UE o nevoie tot mai mare de servicii de îngrijire și pune sub semnul întrebării sustenabilitatea financiară pe termen lung a sistemelor de protecție socială

echilibrul demografic – tendințele demografice nu afectează toate țările și toate regiunile în același mod. În timp ce se preconizează că o serie de state membre ale UE se vor confrunta deja cu o scădere a populației lor în următorii ani, altele vor înregistra o creștere a populației în aceeași perioadă

regiunile rurale – în general, în comparație cu zonele preponderent urbane, regiunile rurale sunt mai afectate de declinul populației din cauza schimbărilor naturale și a emigrării

poziția Europei în lume – întrucât ponderea UE în populația mondială ar urma să scadă în următoarele decenii, devine tot mai presantă necesitatea unei cooperări strânse la toate nivelurile pentru a asigura competitivitatea pieței europene unice.

Îmbătrânirea populației europene

Europeenii trăiesc mai mult și în condiții de sănătate mai bune ca niciodată. În următoarele decenii, numărul persoanelor în vârstă din UE și ponderea acestora în populația totală vor crește. Această tendință are un impact semnificativ asupra vieții de zi cu zi a oamenilor și asupra societăților noastre, ceea ce aduce cu sine atât oportunități, cât și provocări.

Scăderea populației tinere

În intervalul de vârstă 15-29 de ani, ponderea populației a scăzut de la 18,1 % în 2011 la 16,3 % în 2021. Cel mai probabil, această tendință va continua și va deveni și mai pronunțată în regiunile rurale.

Creșterea populației în vârstă

Până în 2050, ponderea persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani va fi de aproximativ 30 %, comparativ cu circa 20 % în prezent. O populație în vârstă pune probleme în domenii precum sistemele de pensii și sectorul asistenței medicale. Având în vedere amploarea, viteza și impactul acestei tendințe în întreaga societate, este important să se aibă în vedere noi abordări și să se ia măsurile necesare pentru ca politicile să fie adecvate scopului într-o epocă a schimbărilor majore: de la tranziția verde și cea digitală la noi forme de muncă și abordarea principalelor problematici în materie de sănătate, inclusiv pandemiile.

Statele membre dețin în mare parte competențele necesare pentru a aborda efectele îmbătrânirii, iar UE este bine plasată pentru a identifica principalele probleme și tendințe și pentru a sprijini acțiunile care se impun la nivel național, regional și local. Ea poate ajuta statele membre și regiunile să își dezvolte propriile răspunsuri adaptate în materie de politici în ceea ce privește îmbătrânirea populației.

Cartea verde privind îmbătrânirea populației

În ianuarie 2021, Comisia Europeană a publicat o carte verde privind îmbătrânirea, lansând o amplă dezbatere pe această temă: anticiparea și soluționarea provocărilor pe care le implică îmbătrânirea, oportunitățile conexe, precum și modalitățile de a contribui la menținerea unei bune calități a vieții pentru populația în curs de îmbătrânire, cât mai mult timp posibil. Contribuțiile la consultarea publică privind cartea verde au ajutat la identificarea măsurilor necesare pentru a sprijini promovarea rezilienței economice și sociale într-o Europă cu o populație în curs de îmbătrânire.

Setul de instrumente pentru demografie

Europa trece printr-o transformare demografică majoră. Schimbările demografice au un impact profund asupra vieții de zi cu zi și necesită soluții holistice și integrate.

Întrucât cetățenii europeni trăiesc mai mult și în condiții mai bune de sănătate, toate politicile europene trebuie să fie orientate spre viitor și să sprijine trecerea de la o societate în curs de îmbătrânire la o societate a longevității.

În [concluziile sale din iunie 2023](#), Consiliul European a invitat Comisia să prezinte un set de instrumente menit să sprijine statele membre în abordarea provocărilor demografice și a impactului acestora asupra avantajului competitiv al Europei.

Setul de instrumente privind demografia, pregătit ca răspuns de către Comisie, se bazează pe experiențele din întreaga UE și stabilește o abordare cuprinzătoare a schimbărilor demografice, structurată în jurul a patru piloni:

sprijinirea **părinților** printr-o mai bună reconciliere a aspirațiilor familiale cu munca remunerată, în special prin asigurarea accesului la servicii de calitate de îngrijire a copiilor și a unui bun echilibru între viața profesională și cea privată;

sprijinirea **generațiilor mai tinere** și punerea la dispoziția acestora a mijloacelor de care au nevoie pentru a prospera, pentru a-și dezvolta competențele și pentru a obține mai ușor acces la piața muncii și la locuințe la prețuri accesibile;

capacitarea **generațiilor mai în vârstă** și susținerea bunăstării acestora, prin reforme combinate cu politici adecvate privind piața muncii și locul de muncă;

acolo unde este necesar, abordarea deficitului de forță de muncă prin gestionarea **migrației** legale, în deplină complementaritate cu valorificarea talentelor din interiorul UE.

Setul de instrumente recunoaște necesitatea de a lua în considerare dimensiunea teritorială a schimbărilor demografice, în special în regiunile care se confruntă cu fenomenul declinului demografic și cu o mobilitate externă semnificativă a lucrătorilor tineri („exodul creierelor”).

Politica Uniunii Europene privind schimbările demografice din statele membre

- Dinamica ***schimbărilor demografice*** care au loc în cadrul Uniunii Europene este o temă de actualitate, având în vedere faptul că majoritatea statelor membre se confruntă atât cu fenomenul îmbătrânirii populației cât și cu cel al migrației populației din zonele sau statele mai puțin dezvoltate spre regiunile cu potențial economic ridicat.
- Din ce în ce mai multe studii realizate de instituții abilitate ne arată faptul că în ultimii ani Europa se confruntă cu schimbări demografice majore. Aceste schimbări sunt provocate atât de îmbătrânirea populației și de natalitatea scăzută în anumite state cât mai ales de migrația populației din zonele mai sărace ale Europei spre marile centre industriale.

- Deși un fenomen îndelung studiat de către specialiști, migrația populației și schimbările demografice provocate de aceasta reprezintă în continuare unul dintre subiectele prioritare în trasarea politicilor europene. În acest sens, Uniunea Europeană a încercat să consolideze o serie de măsuri care să ajute la prevenirea efectelor negative ale schimbărilor demografice. Cu toate acestea, dinamica evenimentelor din ultimii ani, ne demonstrează faptul că în momentul de față Uniunea Europeană este pusă în fața unor dileme fără precedent. Pe de o parte, există nevoia imperioasă de a veni în sprijinul statelor din Estul Europei care au devenit exportatoare de forță de muncă, lucru care creează grave probleme în regiunile din care pleacă majoritatea celor aflați în căutarea unui loc de muncă, iar pe de altă parte, pe fondul unei îmbătrâniri accentuate și a unui declin al natalității, statele dezvoltate din Vestul Europei riscă să devină dependente de forța de muncă exportată de către Est. Pentru statele din Estul Europei situația este de două ori mai gravă.

Provocările demografice în Uniunea Europeană. Așa cum reiese din previziunile Organizației Națiunilor Unite (vezi tabel), până în 2050, mai multe state din Sud-Estul Europei vor înregistra o scădere drastică a populației. Acest fenomen este cu atât mai îngrijorător dacă avem în vedere faptul că acest lucru se întâmplă din cauza unor factori care ar putea fi preveniți, cum sunt mortalitatea infantilă ridicată, o rată a natalității foarte scăzută, dar mai ales migrația tinerilor spre țările dezvoltate. Acest ultim factor ridică numeroase semne de întrebare asupra modului în care statele Est europene au reușit să se adapteze după integrarea în Uniunea Europeană.

***Tabel* - Topul primelor 10 state din Europa de Est cu cea mai accentuată scădere a populației conform previziunilor ONU**

Țara	Populația în 2017 (milioane)	Populația în 2050 (milioane)	Modificarea procentuală
Bulgaria	7.08	5.42	-23%
Letonia	1.95	1.52	-22%
Moldova	4.05	3.29	-19%
Ucraina	44.22	36.42	-18%
Croația	4.19	3.46	-17%
Lituania	2.89	2.41	-17%
România	19.68	16.40	-17%
Serbia	8.79	7.45	-15%
Polonia	38.17	32.39	-15%
Ungaria	9.72	8.28	-15%

- Migrația Est europenilor spre Vestul continentului vine la pachet și cu o serie de probleme pentru statele din care aceștia emigrează. Principala consecință a emigrării o constituie lipsa forței de muncă și asta deoarece majoritatea celor care pleacă sunt tineri calificați care își doresc un loc de muncă mai bine plătit. Acest lucru a dus în timp la slăbirea economiei în țările lor de origine și chiar la erodarea instituțiilor politice incapabile să găsească soluții care să stopeze plecarea masivă a forței de muncă calificate.
- Pentru Uniunea Europeană migrația est-europenilor a dus la apariția unor probleme care au reușit să tensioneze relațiile dintre statele europene. În 2014, pe fondul unei migrații excesive, Marea Britanie începea să conteste viabilitatea modelului european și să-și pună pentru prima dată problema ieșirii din Uniunea Europeană. Deși nu ar fi corect să-i identificăm ca unici răspunzători de această situație doar pe migranții est-europeni, trebuie menționat faptul că aceștia par să fie motorul principal care a stat la baza declanșării Brexit-ului. Migrația masivă a est-europenilor spre Marea Britanie a început în 2004, iar până în 2011, 850.000 de imigranți (aproximativ 3% din populația activă pe piața muncii) erau integrați pe piața muncii din Regat.

- Dacă în Estul Uniunii Europene principala cauză pentru declinul demografic este rezultatul migrației masive, în ceea ce privește statele din Vestul continentului, principalii factori care contribuie la schimbarea demografică sunt dați de îmbătrânirea populației și o natalitate din ce în ce mai scăzută. Astfel, conform statisticilor oficiale ale Uniunii Europene din 2016, statele care au înregistrat o rată a natalității foarte scăzută au fost Italia, Portugalia, Grecia și Spania. Cu toate acestea, deși cu o populație în continuă scădere, Uniunea Europeană a reușit să înregistreze în ultimii ani o ușoară creștere a numărului de locuitori. Acest lucru nu se datorează sporului natural din statele membre, ci mai degrabă este consecința conflictelor din Orientul Mijlociu care au reușit să disloce un număr masiv de imigranți care s-au îndreptat spre Europa.

Direcții de acțiune ale Uniunii Europene pentru prevenirea schimbărilor demografice. Situația demografică din Uniunea Europeană a început să fie ținută sub observație de ani buni. Această problemă a reprezentat unul dintre punctele esențiale ale Strategiei Lisabona elaborată în anul 2000. Conform acesteia, chestiunea demografică reprezenta punctul de plecare în crearea și implementarea viitoarelor politici europene menite să asigure dezvoltarea economică și socială a statelor comunitare. În cadrul acestei strategii a fost alocat un spațiu important fenomenului de îmbătrânire a populației cu atât mai mult cu cât previziunile Comisiei Europene arătau faptul că până în anul 2060 va fi nevoie de 2 persoane active pe piața muncii care să lucreze pentru un singur pensionar, comparativ cu media de 4 persoane cât erau la momentul respective. Conform direcțiilor de acțiune ale Strategiei, această problemă poate fi combătută prin implementarea unor programe care să sprijine o serie de măsuri dedicate îmbătrânirii active a populației, lucru care ar ajuta în același timp și la reducerea decalajului între generații. Mai mult decât atât, implementarea programelor care au în vedere sprijinirea îmbătrânirii active vine în sprijinul acelor regiuni unde piața muncii se confruntă cu lipsa forței de muncă.

- Totodată, un raport privind viitorul demografic al Europei, din ianuarie 2008, atrăgea atenția asupra faptului că reînnoirea demografică va reprezenta o provocare pentru întreaga comunitate europeană. Astfel, raportul sugerează o serie de măsuri menite să vină în sprijinul statelor care se confruntă cu probleme demografice: sprijinirea femeilor care vor să devină mame prin asigurarea unui mediu favorabil întemeierii unei familii (concedii de maternitate, sprijin financiar pentru creșterea și îngrijirea copilului, suport pentru mamele care vor să se întoarcă la locul de muncă, facilitarea adopțiilor, etc). Același raport remarcă faptul că toate statele comunitare trebuie să-și revizuiască politica privind imigrația și să se adapteze la noile realități demografice. Deși imigrația este văzută ca un factor pozitiv menit să sprijine statele care se confruntă cu un deficit al forței de muncă, raportul are în vedere și problema migrației masive a populației din anumite regiuni mai puțin dezvoltate care ar putea crea dezechilibre economice și sociale grave, motiv pentru care se recomandă implementarea unor măsuri care să vină în sprijinul statelor care se confruntă cu fenomenul “exodului de creiere”.

- Dincolo de redactarea unor documente care să traseze o serie de acțiuni specifice pentru combaterea schimbărilor demografice, Uniunea Europeană vine în sprijinul statelor europene care se confruntă cu această problemă și prin intermediul unor fonduri care sprijină atingerea obiectivelor promovate de politicile europene. Astfel, de-a lungul timpului numeroase acțiuni care au avut în vedere crearea și îmbunătățirea locurilor de muncă cu precădere din statele mai puțin dezvoltate au fost sprijinite prin intermediul Fondului Social European. De asemenea, prin Fondul European de Dezvoltare Regională au fost sprijinite acțiuni și proiecte care să ajute la diminuarea discrepanțelor economice și sociale dintre regiunile europene.

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Numele proiectului: DreptCompAct - COMPetențe ACTuale pentru studenți la DREPT | Cod proiect: 312957

Programul Educație și Ocupare 2021-2027 | Cod apel: PEO/71/PEO_P7/OP4/ESO4.5/PEO_A49

Mulțumesc pentru atenție!

Întocmit,
Expert consiliere în carieră,